

**Fedezze fel a
Gödöllői
Dombvidék
Tájvédelmi
Körzetet!**

Buglyos szegfű

Fotó: Szénási Valentin

KEDVES LÁTOGATÓ!

A Gödöllői Dombvidék Tájvédelmi Körzetet 1990 nyarán hozták létre a Gödöllői-domb-ság szívében. A Vácegres és Pécel között elterülő mintegy 12 ezer hektár kiterjedésű védett terület tizenegy település határát érinti. A dombok között járva az alföld és a hegyvidék növény- és állatvilágának érdekes keveredését figyelhetjük meg. A lágyan hullámzó árvalányhajás sztyeppék és a tölgyes erdők hazánk természetes tájainak képét őrzik. A térségben évezredekre visszamenőleg megtalálhatóak az emberi tevékenység nyomai: a védett területek régi földvárak, sáncok, kolostorok és templomok maradványait rejtik.

Reméljük, kiadványunkkal Ön is kedvet kap hazánk e különleges tájának bebarangolásához!

Füri András
igazgató

Tartalom:

Alapadatok	2
Természetvédelem	3
Az alföld és a hegyvidék találkozása ...	6
Földtörténeti múlt	7
A táj egykor és ma	8
Az erdők élővilága	10
A gyepek élővilága	22
Vadászat hajdan és most	26
Kulturális értékek	27
Programajánló	32
Kirándulástipp	34
A Gödöllői Dombvidék Tájvédelmi Körzet térképe	36

Címlapon:

Mocsárrét Dány határában,

a Hajta-pataknál Fotó: Szénási Valentin

Széleslevelű nőszőfű Fotó: DINPI archívum

Hátsó borítón:

Nagyzezerjófű Fotó: Albrecht Éva

Nagy szarvasbogár

Fotó: Klébert Antal

ALAPADATOK

Alapítás: 1990. június 18.

Kiterjedése: 11 835 hektár

Ebből fokozottan védett: 803 hektár

Települések: Bag, Dány, Domony, Gödöllő, Isaszeg, Pécel, Szada, Valkó, Vácegres, Vácszentlászló, Veresegyház

Folyóvizek: Aranyos-patak, Besnyői-patak, Egres-patak, Felső-Tápió, Sápi-patak

Állóvizek: Babati-halastavak, Egresvölgyi-víztározó

Kiemelkedések: Margita (344 m), Boncsok (317 m), Juharos-tető (306 m), Kálvária-hegy (302 m), Bajtemetés (300 m)

Természetvédelmi kezelő:

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Ügyfélfogadási iroda: 1121 Budapest, Költő u. 21.

Tel.: 1/391-4610

E-mail: dinpi@dinpi.hu

Honlap: www.dunaipoly.hu

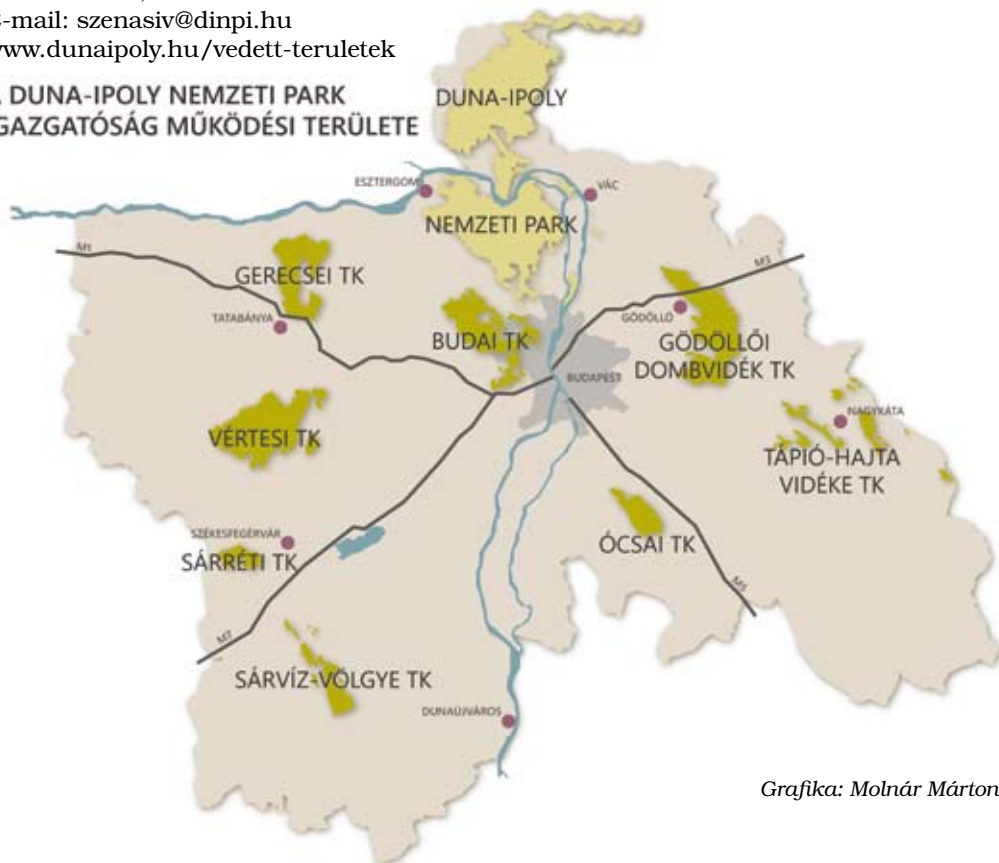
Gödöllői Dombvidék Tájvédelmi Körzet irodája:

2100 Gödöllő, Rózsa u. 40.

E-mail: szenasiv@dinpi.hu

www.dunaipoly.hu/vedett-teruletek

A DUNA-IPOLY NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG MŰKÖDÉSI TERÜLETE

Grafika: Molnár Márton

TERMÉSZETVÉDELEM

A terület természetvédelmi oltalmának legfontosabb céljai

- A tájra jellemző, egyedülálló természetes erdő- és gyeptípusok megőrzése, valamint a források és vízfolyások tisztaságának megóvása.
- A rendkívül gazdag izeltlábú fauna, valamint az őshonos vadállomány fennmaradásának biztosítása, a gyepek és erdőállományok természetes vadeltartó képességének figyelembevételével.
- A kultúrtörténeti emlékek megőrzése.
- A természeti értékek bemutatása.

Tölgyes tövisescincér
Fotó: Szénási Valentin

Miért kell védeni és hogyan tesszük?

A terület egykor fajgazdag lápterületei és homoki gyepei a könnyen szaporodó, gyorsan terjedő ún. özönfajok (akác, aranyvessző, fenyők) szorításában küzdenek a túlélésért.

- Tisztító kaszálással és részleges cserjeirtással biztosítunk megfelelő helyet az egyedi kezelést igénylő ritka fajok számára.
- Speciális vegyszeres irtási technikával ritkítjuk az itt idegen, ezért szinte korlátlanul szaporodó özönnövényeket.
- Az emberi tevékenység (intenzív legeltetés, rossz időben végzett kaszálás, technikai sportok) sok helyen lerontotta a gyepek állapotát. A mostaninál természetesebb, fajgazdag élőhelyek kialakítását végezzük el a domonyvölgyi Bárányjáráson, továbbá a térségben található Küdői-hegyen és a galgahévízi Galga-menti lápréten.
- Szemléletformálással segítjük a gyakorlati munkákba bekapcsolódó önkénteseket, akik így megértik a célokat és hozzájárulnak azok eléréséhez.

Tudta?

A területen elszaporodó özönnövényeknek is „két arcuk” van...

Fehér akác

- 😊 Könnyen szaporítható, nyersen is jó tűzifa, virágából gyógytea és méz, fájából ellenálló szerszámnyél, karó készül.
- ☹️ Az akácos talajában feldúsuló nitrogént csak olyan gyomfajok képesek elviselni, mint a csalán, a bodza, a vérehulló fecskefű és a ragadós galaj.

Kanadai aranyvessző

- 😊 Dekoratív dísznövény, ebből készül a Solidago-méz.
- ☹️ Kiszorítja a gyepek érzékeny, őshonos vadvirágait, fűveit.

Fekete fenyő

- 😊 Elviseli az extrém körülményeket.
- ☹️ Árnyékolása és a talaj elsavanyítása miatt elszegényedik az aljnövényzet.

Grafikák: Zsoldos Márton

Natura 2000 hálózat

Az EU természetvédelmi hálózatának célja a veszélyeztetett növény- és állatfajok, élőhelytípusok védelme, ezen keresztül pedig a biológiai sokféleség megőrzése és hosszú távú fennmaradásának biztosítása.

A Natura 2000 hálózat jelentős területet ölel fel a tájvédelmi körzeten belül. A területen fellelhető közösségi jelentőségű élőhelytípusok:

- **erdőtársulások:** enyves éger és magas kőrök alkotta ligeterdők, pannon gyertyános tölgyesek, pannon molyhos tölgyesek, kontinentális erdőssztyepp tölgyesek.
- **gyeptársulások:** szubpannon sztyeppek, síksági pannon löszgyepek, pannon homoki gyepek.

Mivel gazdagítja az Európai Uniót a Gödöllői Dombvidék Tájvédelmi Körzet?

Grafika: Molnár Márton

AZ ALFÖLD ÉS A HEGYVIDÉK TALÁLKOZÁSA

A Gödöllői-dombság felszíne érdekes kettősséget mutat: míg a délebbre fekvő, homokkal borított területek alföldi jellegűek, a Gödöllő-Valkó vonaltól északra elterülő meredek domborok és szurdokvölgyeszerű vízmosások már a középhegységet idézik.

A főváros felől érkezve, Pécelt elhagyva jellegzetes, erdőkkel és gyepekkel borított dombvidéki táj tárul a szemünk elé. A Rákos-patak, majd az Aranyos-patak völgyében haladva az egykor kiterjedt lápvilág utolsó hírmondóit láthatjuk.

A Rákos-pataktól keletre húzódó dombok vonulata (Margita — Boncsok — Öreg-hegy — Antal-hegy — Fácános) alkotja a terület vízvásztóját, az ezen túli vizek a Galga és a Zagyva közvetítésével már délkelet felé, a Tiszába futnak.

Domonyvölgy

Légifotó: Civertan Grafikai Stúdió

FÖLDTÖRTÉNETI MŰLT

A Gödöllői-dombság geológiai szempontból az Alföldet egykor borító Pannon-tenger kiszáradt aljzatának összetöredezett és hatalmas vetődések mentén kiemelkedett, illetve megsüllyedt maradványa. A későbbi földtörténeti korok során e tagolt felszínbe folyóvölgyek vágódtak be, amelyek napjainkban jobbra már szárazak, csak időszakosan folyik bennük víz.

A dombság tengeri üledékes alapzatára nagy területen tekintélyes vastagságú folyami eredetű durva homok települt. A mainál jóval hűvösebb éghajlatú pleisztocén korban pedig finomabb szemcsés homok és porszerű lösz rakódott le.

Margita-kilátó, a tájvédelmi körzet legmagasabb pontja, 344 m

Légifotó: Cívertan
Grafikai Stúdió

A TÁJ EGYKOR ÉS MA

A Gödöllői-dombság hazánk többi tájához hasonlóan már évezredek óta lakott, az első érdemi leírások azonban csak a török kor után keletkeztek. A 150 éves török uralom itt sem múlt el nyomtalanul: sok település szinte teljesen elnéptelenedett, több közülük pedig soha nem is épült újjá (pl. Nyírjes, Ivacs). A török hódoltságot követően főként szlovák telepesekkel népesítették be a vidéket. Ebben az időben az állattenyésztés és az erdőhasználat (fakitermelés, vadászat) volt az, ami leginkább rányomta bélyegét a ma már természetvédelmi oltalmat élvező tájra.

Az évszázados legeltetés hatására a letaposott, összetömörödött talajon igen problémássá vált az eredeti erdők megújítása – emiatt került sor könnyebben szaporítható, de tájidegen erdőalkotó fajok, pl. a feketefenyő vagy az akác telepítésére. Az eredeti táj megváltozását a talajvízszint csökkenése is fokozta, ezért az egykor vizek járta kistáj napjainkra száraz, sztyeppesedő területté alakult át.

***Babatpuszta
mesterségesen
duzzasztott tavai
természetes élőhe-
lyet biztosítanak
a védett hüllőknek
és kétélűeknek***

*Légifotó: Cívertan
Grafikai Stúdió*

Kitaibel Pál, a 18-19. század fordulóján élt neves polihisztorunk még nagy kiterjedésű fáslegelőket említ naplójában Dány, Isaszeg, Gödöllő és Valkó térségében. Abban az időben ez volt hazánk szürkemarha-kereskedelmének egyik legjelentősebb pihenő állomása: a Hortobágyról a pesti, és nyugat-európai piacokra lábön hajtott jószág ezeken a fáslegelőkön pihent. Itt próbálták felhizlalni az állatokat a jobb kelendőség érdekében. Az itt zajló pásztorélet, a csárdák, a sok gazdag marhakereskedő pedig mágnesként vonzotta a betyárokat; nemegyszer megfordult itt a híres-hírhedt Rózsa Sándor is.

**A marhahaj-
tás emlékét
több elnevezés
őrzi még nap-
jainkban is:
Nyári-járás,
Csárda-lapas,
Ökör-állás,
Király-kút**

Fotó: DINPI
archívum

Tudta?

A magyar szürkemarha őshonos, törvényileg védett háziállataink egyike. Szilaj szépségével, őserőt sugárzó imponáns megjelenésével az Alföld világszerte ismert jellegzetességeihez tartozik. Évszázadokon át igen jelentős szerepet játszott a magyar gazdaság egészében. Húsa olyannyira keresett volt, hogy a német városokban törvény mondta ki, hogy amikor megérkeznek a magyar gulyák a piacra, a mézszárszékekben tilos kimérni máshonnan származó húst, nehogy rossz minőségű áru kerüljön a kiváló minőségű, és éppen ezért drága magyar szürkemarha-hús közé.

AZ ERDŐ ÉLŐVILÁGA

A Gödöllői-dombvidék szinte teljes egészében erdővel borított táj, ahol az eltérő domborzati és éghajlati viszonyoknak, illetve a talaj minőségének megfelelően megjelenésükben és fajösszetételükben is változatos erdőtípusokkal találkozhatunk.

Száraz erdők - melegkedvelő tölgyesek

Ez az élőhely klímáját tekintve kissé hasonló a Mediterráneumban található örökzöld levelű tölgyesekre, emiatt sok délről érkező növényfajunk élőhelye is.

Molyhos tölgy

Nevét onnan kapta, hogy rügyfakadáskor a fiatal hajtások finoman molyhosak. Később a levelek színe elveszíti ugyan e tavaszi molyhoságát, fonákjuk azonban fehéren molyhos, filces marad.

Grafika: Zsoldos Márton

Virágos kőris

Másik elnevezésük, a mannakőris onnan ered, hogy megsértett hajtásaikból gyantásürüségű, levegőn megszilárduló édes „manna” szivárog, amit a gyógyászatban hashajtásra és az édesiparban hasznosítanak.

Grafika: Zsoldos Márton

Egybibés galagonya

A cserjék között a leggyakoribb az „őszi éjen izzó” galagonya. A rózsafélék családjába tartozó galagonya ismert gyógynövény: a növény bármely részéből főzött tea segít a vérkeringési problémák enyhítésében, megelőzi az érlelmeszesedés kialakulását.

Grafika: Zsoldos Márton

Bíboros kosbor

Nagy termetű, igen dekoratív, védett orchidea-faj, hazánkban elég gyakori.

Fotó: Albrecht Éva

Tarka nőszirm

A három hazai sárga virágú nőszirmféle közül csak ez az egy faj kötődik a szárazabb élőhelyekhez. A júniusban virágzó, egyedi megjelenésű, sudár tarka nőszirmot könnyen felismerhetjük. Védett növény, ne szedje le!

Fotó: Halász Antal

Janka-tarsóka

Védett, endemikus, vagyis bennszülött faj. Nevét az érett becőtermés alakjáról kapta: tarsóka=tarsolyka.

Fotó: Halász Antal

Dunai szegfű

Az őszi időszaknak is megvan a maga szépsége, mert ekkor kezdik bontogatni szirmukat a védett dunai szegfűvek.

Fotó: Albrecht Éva

Gyertyános-tölgyesek

A melegkedvelő tölgyesektől mind megjelenésükben, mind fajkészletükben élesen különböznek a gyertyános-tölgyesek, amelyek főként a hűvös, északra néző domboldalakokat, illetve a völgyeket borítják. Ezek az erdők a lombkorona záródása miatt sokszor meglehetősen fényszegények, belsejükben még nappal is gyakran félhomály uralkodik.

Közönséges gyertyán

A gyertyánt jellegzetes kérgéről ismerhetjük fel: szürkés színű, sima tapintású, hosszú ezüstös csíkokkal tarkított és kissé bordás felületű – valóban gyertyához hasonlít. Fája igen szilárd és kemény, nehéz megmunkálni, de éppen emiatt szerszámnyelet, fogaskereket, kocsikereket készítenek belőle, továbbá zongora mechanikájának és parkettának is kiváló.

Grafika: Zsoldos Márton

Kocsányos tölgy

A pikkelyes, csészeszerű kupacsban fejlődő makkok hosszú nyél végén nőnek. Ez a nyél a kocsány, erről kapta nevét a faj. A lehullott makk számos állat csemegéje, sok erdőlakó gerinces faj fő késő őszi tápláléka, ezért csak kevés jut el a tavaszi csírázásig.

Grafika: Zsoldos Márton

Nehézszagú gólyaorr

A kellemetlen illatú virág latin nevében a svéd természettudós, Carl Linné egy Robert nevű barátjának állított emléket, aki nemigen szeretett tisztálkodni, így lett a virág neve Geranium robertianum.

Grafika: Zsoldos Márton

Széleslevelű nőszőfű

A nőszőfüvek közül az egyik legnagyobb természetű, 50-80 cm-re nő meg.

Fotó: DINPI archívum

Galambvirág

A boglárkafélék családjába tartozó kis, fehér virágú galambvirág kora tavasszal kedves színfoltja az üde gyertyános-tölgyesnek.

Fotó: Szelényi Gábor

Odvas keltike

Nevét üreges, odvas gumójáról kapta.

Fotó: DINPI archívum

Gazdag rovarvilág

A természetközeli állapotban lévő erdőkben jellemző a holt fához kötődő, rendkívül gazdag rovarvilág. A halódó faanyag különböző korhadási stádiumai más-más fajok és életközösségek számára nyújtanak élőhelyet. Ezek némelyike látványos, mint például a cincérek számos faja, míg mások kevésbé impozáns, apró termetű élőlények, mint pl. a héjbogarak.

Skarlátbogár

Lárvája a még élő, de már pusztuló, leváló fa-kéreg alatt található, ezért mind a lárva, mind az imágó testalkata papírvékony. Európai védeltséget élvező, ún. Natura 2000 faj.

Fotó: Bérces Sándor

Nagy hőscincér

Európa egyik legszebb és legnagyobb bogara. Lárvája akár 1 m hosszú járatot is váj a sérült, de még élő fák belsejében.

Fotó: DINPI archívum

Remetebogár

Az erdőkhöz kapcsolódó kutatások, védelmi projektek egyik emblematikus faja a remetebogár, amelynek lárvája több évig fejlődik a terület idős fáiban.

Fotó: Nikola Rahmé

Kék pattanó

Lárvája a nem túl száraz faodvak alján, a talajjal keveredett korhadó szerves anyagban fejlődik.

Fotó: Nikola Rahmé

Grafika: Sára Petra

Víz áztatta erdők

A Gödöllő környéki erdők másik nagy csoportját a mocsári- és ligeterdők alkotják. Legszebb állományaikat ma is rendszeresen víz áztatja el Isaszeg, Gödöllő, és Vácegres határában.

Égeres mocsárrét az Egres-patak mentén

Fotó: Szénási Valentin

Bugás sás

E hosszú életű zombékképző növény akár 100 évet is megél.

Fotó: Csáky Péter

Mocsári gólyahír

Hazánkban két alfaj ismert, egyik az alföldi, másik a hegyvidéki patakpartok, nedves rétek virága. Április vége és május közepe között tömeges megjelenésével festi aranysárgára a láp- és mocsárrétek, patakok partját.

Fotó: Nagy Tibor

Sömörös kosbor

Apró virágai hengeres, akár 10 cm-esre is megnyúló virágzatban nőnek.

Fotó: Szénási Valentin

A gödöllői „csodaerdő”

A kislevelű hársas-tölgyes az ún. hűvös-kontinentális erdőssztyepp egyik változata, amely azért különleges, mert jelenlegi ismereteink szerint Magyarországon csak itt, Gödöllő környékén fordul elő.

Tudta?

Fekete Gábor (1930-2016) botanikus akadémikus professzor mutatta ki a hűvös kontinentális erdőssztyepp előfordulását a Gödöllői-dombságban.

Kocsánytalan tölgy

Magyar nevét a nagyon rövid nyélen (kocsányon) ülő terméséről kapta. Fája a magas cersavtartalmából adódóan rendkívül tartós, sűrű szövete miatt az összes tölgyfa közül a legértékesebb.

Grafika: Zsoldos Márton

Kislevelű hárs

Virágzatát a méhek igen kedvelik, fontos mézelő növényünk. Érdekeség, hogy leveleinek mérete jelentősen függ a termőhely vízellátásától, így egy üde talajon élő kislevelű hárs levelei akár nagyobbak is lehetnek a szárazabb körülmények között élő nagylevelű hárs egyes leveleinél.

Grafika: Zsoldos Márton

Közönséges mogoró

Három-öt méter magasra nő, terebélyes, lombhullató cserje. Kedvező körülmények között soktörzsű bokorfává cseperedhet, ilyenkor magassága elérheti a 4-8 métert.

Grafika: Zsoldos Márton

Magyar kutyatej

A kutyatejfélék nemzetsége páratlanul változatos: mintegy 1700 fajuk él a trópusoktól a mérsékelt égövön. Magyarországon 37 fajuk él vadon. A növény fehér tejnedvet tartalmaz, a nemzetség erről kapta magyar nevét, de a népryelvben ebtej, farkastej, farkasfű, tejesfű, fűtej néven is említik. Valamennyi faja és a növény minden része mérgező: csípős ízű tejnedve hánytató, hashajtó hatású!

Fotó: Albrecht Éva

Erdei gyöngyköles

Virágainak színe a virágzás idejétől függően változik, eleinte vöröses árnyalatúak és csak később lesznek égszínkékek. Termése fényes, kemény, fehér makkocská – erről kapta a nevét is: méretben egy kölesszemre hasonlít, de külleme olyan, mint egy pici gyöngy.

Fotó: Csáky Péter

Tavaszi hérics

A feltűnő szépségű, vakítóan sárga virág latin neve beszédes: Adonis vernalis. A szépség azonban veszélyes: ez a növény mérgező, erősebb főzete szívmegeállást okozhat!

Fotó: Albrecht Éva

Gerinces állatvilág

A gerinces fauna a nagyfokú zavarás, állandó emberi jelenlét miatt viszonylag szegényes, inkább csak a tágabb tűrőképességű erdei fajok vannak jelen.

Pannon gyík

A hüllők közül a közelmúltban Pécel és Gödöllő határából előkerült pannon gyík előfordulása nagy örömet okozott szakmai körökben.

Grafika: Kókay Szabolcs

Rákosi vipera

A tájvédelmi körzetből sajnálatosan eltűnt faj. Utolsó konzervált példánya véletlenül került elő egy budapesti rovargyűjteményből. Ez támasztotta alá azt a szóbeszédet, amely szerint az 1980-as években a térségben még viszonylag gyakori faj volt.

Fotó: Halpern Bálint

A térség állatvilágáról legrészletesebben a madárfaunát ismerjük. A költő madárfajok száma száz körüli, köztük megtalálhatóak olyan – e tájon ritkább – fajok, mint a darázsölyv, a holló, a fekete harkály, a guvat, a barna rétihéja és a jégmadár. A fokozottan védett fajok közül a gyurgyalag nagyobb számban, a kerecsensólyom szórványosan költ ezen a vidéken.

Darázsölyv

Fekete gólya

Fekete harkály

Holló

Fotók: Árvay Márton

A GYEPEK ÉLŐVILÁGA

A tájvédelmi körzet jellegzetességei a különféle alapközeteken kialakult gyeptársulások. Gödöllő környékén is, de főleg Szada, Veresegyház, Erdőkertes és Vácegres térségében szinte félsivatagi homokpusztai gyepeket találhatunk. Ezek a nyáron felforrósodó talajú, mostoha környezeti feltételeket kínáló élőhelyek számos növényritkaság otthonát jelentik.

Lőszös alapközeten a jobb termőtalajnak köszönhetően felsorolni is nehéz az itt található növényfajokat. Tanulmányozásukhoz szerencsére nem kell messzire utaznunk, hiszen Pécel, Kerepes, Isaszeg, Domony és Gödöllő térségében is található országos viszonylatban is kiemelkedően értékes lőszgyep-állományok.

Homoki kikerics

Fotó: Kalotás Zsolt

Gyapjas gyűszűvirág

Fotó: Kalotás Zsolt

Tudta?

A kökörcsinek neve a török korból származik. A régi török köznyelvben ugyanis a kök kéket jelentett. Persze, azóta már törökül sem kök a kék, de az ég török neve ma is gök.

Egy XV. századi kódex megemlíti, hogy juhok himlőjét gyógyították vele, valamint festéket készítettek belőle. A virágzó növényt pelyhes szőrzet borítja, ez védi a hideg tavaszi reggeleken.

Fekete kökörcsin

Bókoló virágai csaknem teljesen feketék. Szórbóbitás magvait a szél messze röpti, és dugóhúzószzerűen fűródnak a talajba.

Fotó: Szénási Valentin

Leánykökörcsin

A nemzetség tudományos neve –Pulsatilla– a harang alakú virágokra (pulsare = rázni, harangozni), a leánykökörcsin tudományos fajneve – grandis – pedig e faj feltűnően nagy virágaira utal.

Fotó: Albrecht Éva

Magyar tarsza

A pannon bennszülött magyar tarsza hazánk egyik legnagyobb, röpképtelen szöcskefaja.

Fotó: Szénási Valentin

Löszgyep Váckisújfalunál
Fotó: Szénási Valentin

VADÁSZAT HAJDAN ÉS MOST

A Gödöllői-dombság vidékén mindig hangsúlyosan jelen volt a vadászat. Már Mátyás korában is kedvelt vadászterület volt, majd a Grassalkovichok alatt és később, a szocialista érában teljesedett ki ez a tevékenység oly mértékben, hogy gyakorlatilag minden a vadászatnak volt alárendelve. Napjainkra ez a tendencia némileg szelidült ugyan, de nagyvadakkal most is gyakran lehet találkozni, kiváltképp vaddisznóval.

Bőgő szarvasbika Fotó: Szekeres János

Vaddisznó Fotó: Szekeres János

KULTURÁLIS ÉRTÉKEK

Földvárak

A földvár kifejezést gyűjtőfogalomként használjuk, árokkal, földsáncsal, sáncárokkal védett lakóterületet jelzünk vele.

Kiemelt természeti, tájvédelmi jelentőségük van, hiszen akár több méter magasban kiemelkedve, érintetlen „szigetekként” vészelhetik át az idő múlását, elkerülve az intenzív mezőgazdasági művelés felszínformáló pusztításait. Megőrizhetik számunkra az egykori természetes vegetációt alkotó növényfajokat, és a természetvédelem számára jelentős állatfajok élőhelyeiként szolgálhatnak. Magyarországon valamennyi földvár ex lege – azaz a törvény erejénél fogva, külön védetté nyilvánítási eljárás nélkül is – védett természeti érték.

Miklós Zsuzsa (régész, 1948-2014) kutatásainak köszönhetően tudjuk, hogy az általunk ma ismert földvárak többségükben a bronzkor, azon belül az ún. hatvani kultúra időszakában, Kr.e. 2100 és 1600 között, illetve az Árpád-kor időszakában létesülhettek.

Gödöllő és Valkó között húzódik a gigantikus kárpát-medencei katonai építmény, az 1260 km hosszú Csörsz-árok egy szakasza. E hatalmas ókori védőműrendszert valószínűleg a rómaiak irányításával az Alföldön élt szarmaták építhették a 4. század első felében. Az árokból és töltésből álló védősánc kb. 5500 fő dolgozhatott, mintegy 10-15 millió m³ föld megmozgatásával 15 éven át.

Árpád-kori földvár Domonyban

A bronzkori hatvani kultúra erődítésén belül fekvő kisméretű földvár a Galga árterébe félszigetszerűen benyúló dombon, az ártér felett található.

Fotó: Kovács Géza

A Gödöllői Királyi Kastély

A gödöllői kastély hazánk egyik legnagyobb barokk kastélya, amelyet a 18. század egyik legtekintélyesebb magyar főura, Grassalkovich I. Antal építtetett az 1740-es években. Leszármazottai átépítették, s az épülethez tartozó francia kertet angolparkká alakították át. 1867-ben a magyar állam megvásárolta az épületet és a környező birtokot, s koronázási ajándékként I. Ferenc József magyar király és Erzsébet királyné használatába adta, mint pihenő- és vadászkastély.

A kastélyban ekkor 136 helyiség volt, 103 lakószoba, amelyből 67-et a személyzet használt. Az épületben nem a pompa volt a fő szempont, hanem a kényelem.

A kastély jelenleg állami tulajdonban van, többéves helyreállítás után 1996-ban nyitotta meg kapuit. Az Erzsébet királyné emlékkiállítás, a kastély barokk időszakát bemutató állandó kiállítás és a királyi lakosztályok láthatóak benne. A kastély különlegessége a kulisszás rendszerű Barokk színház. A kastélyparkban álló Királydombi pavilonban a magyar vezérek és királyok arcképcsarnoka tekinthető meg. Az előkerteket és a Felső parkot 1998-ban természetvédelmi területté nyilvánították.

Fotó: Gödöllői Királyi Kastély

Ferenc József dolgozószobája
Fotó: Gödöllői Királyi Kastély

**Erzsébet öltözőjének fala az ő ked-
venc színében, ibolyakékben pompá-
zott**

Fotó: Gödöllői Királyi Kastély

Királydombi pavilon
Fotó: Gödöllői Királyi Kastély

A máriabesnyői zarándokhely

A Gödöllő városához tartozó Máriabesnyő a magyarországi Mária-kegyhelyek közül az egyik leglátogatottabb zarándokhely, ahová a 18. században történt több csodás esemény hatására indultak meg a zarándoklatok. A hagyomány szerint a legkorábbi esemény a Grassalkovich Antal által építtetett loretoi kápolna földmunkái során történt meg, amikor egy kis Mária-szobor került elő a földből. A kegyhely népszerűségét nagyban emelte az

első csodás imameghallgatás is, amely egy gödöllői mészároshez fűződött, aki taglójával olyan szerencsétlenül vágott a kezére, hogy az megbénult. A mesterember ekkor elzarándokolt Máriabesnyőre, és kérte a Szűzanya segítségét. Imái meghallgatásra kerültek, és a béna karja meggyógyult.

A kegyhely közelében fakadó forrásnak és a közelben folyó pataknek mágikus erőt tulajdonítottak. Úgy vélték, ha valaki iszik vagy megmártózik a vízben, az a betegségéből felgyógyul.

Máriabesnyő ma is a környék legnagyobb búcsújáró helye – egyházi ünnepek idején óriási tömegek zarándokolnak ide.

A Máriabesnyőre vezető útvonalak mentén találhatóak az ún. „képes-fák”. Ezek hatalmas öreg fák, rajtuk keretben Mária-képet vagy -szobrot helyeztek el és pihenőhelyként tartották számon az arra elhaladó zarándokok.

**Képeslap a
máriabesnyői
kegytemplomról az
1920-as évekből**

Képes-fa Isaszeg határában

Fotó: Suhayda László

PROGRAMAJÁNLÓ

Fóti-Somlyó tanösvény

Fót határában áll a 288 méter magas Somlyó-hegy. A szabadon látogatható sétaösvényen kora tavasztól nyár derekáig színpompás réteken és erdőfoltokon haladhatunk keresztül. Utóbbiakban óriásként tűnnek ki a 400 évnél is idősebb molyhos tölgyek.

A tanösvény sztyepprétein díszlik többek között a szártalan csüdfű. E növény az egyedüli tápláléka a Somlyó egyik leghíresebb zoológiai értékének, a Zefír-boglárkának (régőbbi nevén fóti boglárka), amelyet itt fedeztek fel.

Tanösvényfüzet beszerezhető a tanösvény kezdő állomásánál található Fáy-présházban. Az ingyenes Duna-Ipoly mobilalkalmazással szintén végigjárható a tanösvény.

Túravezetés kérhető: szenasisv@dinpi.hu.

Zefír-boglárka Fotó: Kalotás Zsolt

Szártalan csüdfű Fotó: DINPI archívum

Veresegyházi tavak tanösvény

A 3,7 km hosszú tanösvény útvonala négy tó körül vezet. Tavasz végén, a Pamut-tó partján dekoratív virágú talajlakó orchideák virágoznak, de a tavakon kis szerencséével sütkérező mocsári teknősöket is láthatunk. A tanösvényen, félúton pihenőhely található.

Fotó: Tatár Sándor

Nemzeti Botanikus Kert, Vácrátót

A több mint 180 éves műemlék- és természetvédelem alatt álló romantikus tájképi kert hazánk leggazdagabb tudományos élőnövény-gyűjteménye, amely minden évszakban lebilincselő látványt nyújt.

Fotó: Kővári Anita

KIRÁNDULÁS TIPP

Szadáról indulva a piros-háromszög, majd a piros turistajelzés mentén a dombvidék legmagasabb pontjához érkezünk (Margita: 344,2 m). A geodéziai alapponton elhelyezett toronyból gyönyörű kilátás nyílik többek között a Babati-völgyre, amerre utunk vezetni fog. Ezután a piros jelzést észak, majd kelet felé követve Szada-Veresegyház települések határán járunk. A piroskereszt-jelzést elérve délnyugatnak fordulunk, majd a völgyben a piros jelzéssel együtt délkelet felé haladunk tovább. Utunk váltakozva hol tájidegen akác-, hol természetközeli tölgyerdőben halad. Babatpusztára érve a mesterségesen kialakított tórendszer mentén terül el a majorság, ahol jelenleg a Szent István Egyetem gazdálkodik. Itt található az Istállókastély is. Az 1820 körül épült, klasszicizáló stílusú épület az elbeszélések szerint egy tüdőbeteg Grassalkovich-lány gyógyítására szolgált, az épület két szárnyában elhelyezett tehénistállók ammóniadús levegője révén. Folytatva utunkat a piros jelzésen, az M3-as autópálya alatt elhaladva egy hajdani betyár-ról elnevezett forráshoz (Pap Miska kútja) érkezünk, ahol kiépített pihenő- és tűzrakóhely található az évszázados fák alatt. Tovább haladva a máriabesnyői temetőhöz érünk, ahol gróf Teleki Pál magyar miniszterelnök sírja fekszik. Utunk a máriabesnyői kegyhelynél végződik, ahol az altemplomban helyezték végső nyugalomra a Grassalkovich család több tagját.

Tudta?

A tájvédelmi körzet a turistaútvonalak mentén, szabadon látogatható. Az itt található értékek megőrzése csak az Ön segítségével lehetséges, kérjük ezért, hogy látogatása ideje alatt vigyázzon környezetére és az ott élő élőlényekre.

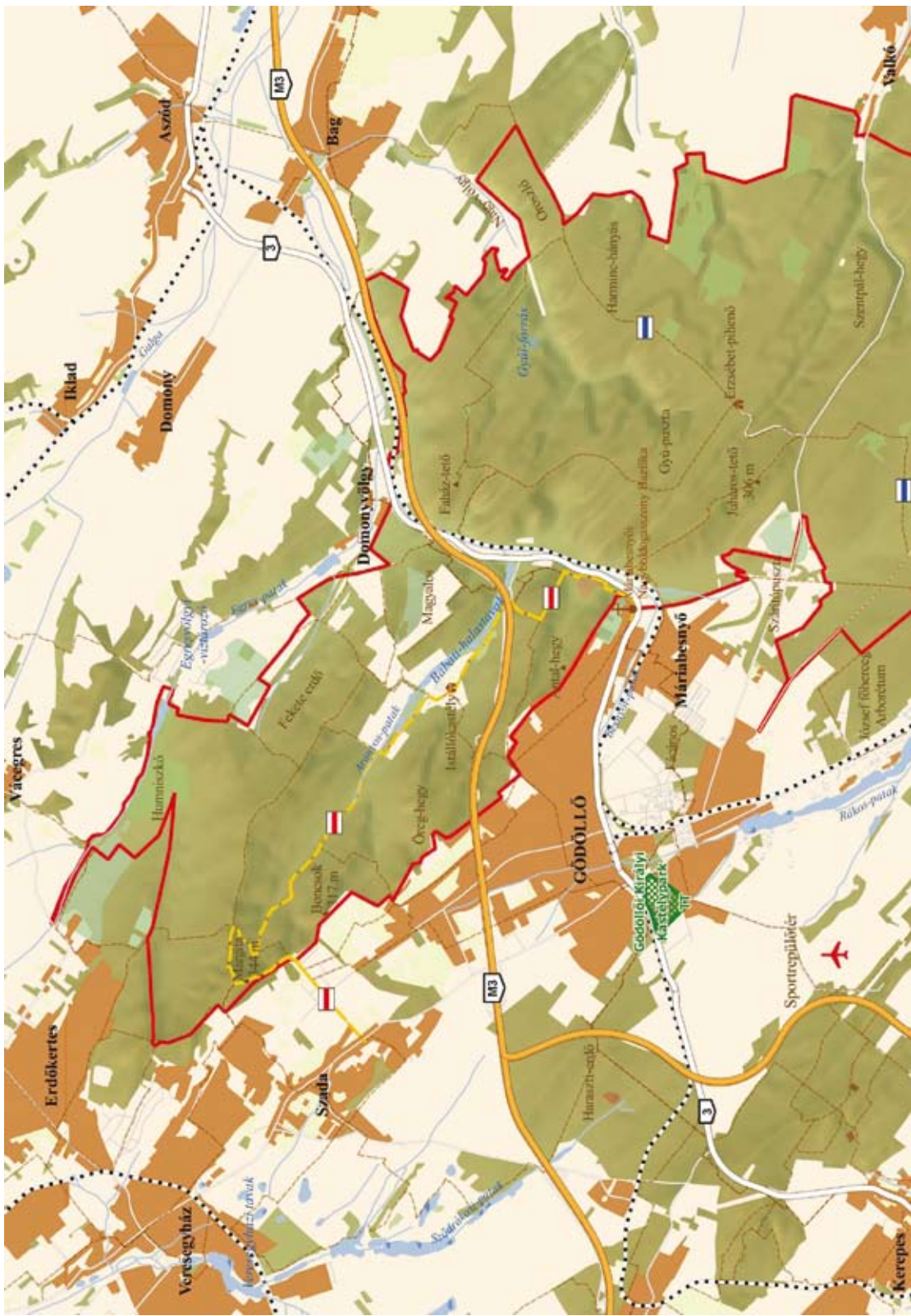
Mesterséges tórendszer Babatpusztán

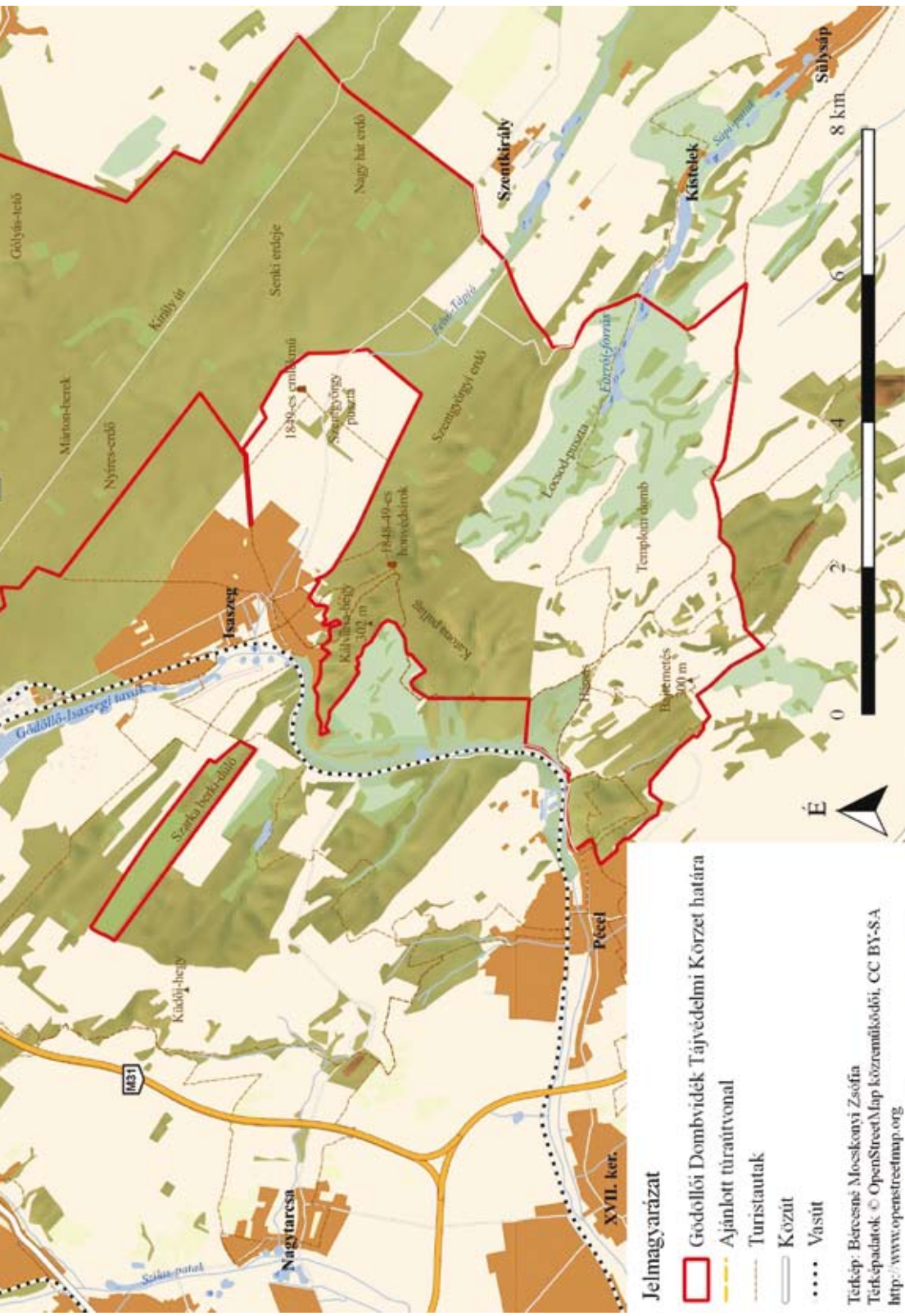
Légifotó: Civertan Grafikai Stúdió

Babatpuszta – Istállókastély
Légifotó: Civertan Grafikai Stúdió

Írta: Fábíán Balázs, Kiss Katalin, dr. Papházi János, Szénási Valentin

Szerkesztette: Kóvári Anita, Sz. Mosoni Dóra

Lektorálta: dr. Kézdy Pál

Grafika és nyomda: MAM Tanácsadó Kft.

Kiadja a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

Ügyfélfogadási iroda: 1121 Budapest, Költő u. 21.

Tel: 1/391-4610, e-mail: dinpi@dinpi.hu

www.dunaipoly.hu

Felelős kiadó: Fűri András igazgató

Budapest, 2018

ISBN 978-615-5241-21-5

A kiadvány környezetbarát papírból készült.

A kiadvány megjelenését a „Szárazgyepek megőrzése Közép-Magyarországon” című (LIFE12 NAT/HU/001028) LIFE+ Nature program támogatta.

A „Fedezze fel...” sorozatban eddig megjelent füzetek:

- Fedezze fel a Duna-Ipoly Nemzeti Parkot!
- Fedezze fel a Pál-völgyi-barlangot!
- Fedezze fel a Szemlő-hegyi-barlangot!
- Fedezze fel az Ócsai Tájvédelmi Körzetet!
- Fedezze fel a Tápió-Hajta Vidéke Tájvédelmi Körzetet!
- Fedezze fel a Velencei-tó környékét!
- Fedezze fel a Budai Tájvédelmi Körzetet!
- Fedezze fel az Alcsúti Arborétumot!
- Fedezze fel a Gödöllői Dombvidék Tájvédelmi Körzetet!